

"طراحی الگوریتم تغییرات تکافل (بیمه اسلامی)، زمینه ای برای ارائه مدل های نوین"

محسن مطلبی کربکندی

رئیس اداره بیمه و کارشناس ارشد معاونت مالی شرکت ایران خودرو
m.motallebi@ikco.ir

مجید داعی زاده

کارشناس ارشد ارزی معاونت مالی شرکت ایران خودرو
m.daeizadeh@ikco.ir

میرمهدی میرآقایی

کارشناس ارشد معاونت مالی شرکت ایران خودرو
m.miraghaei@ikco.ir

چکیده

تمام پدیده های اطراف ما در حال تغییر می باشند . علوم اسلامی نیز برای بقای خود نیازمند به روز رسانی می باشد. تکافل به عنوان شاخه ای از علوم اسلامی از این قاعده مستثنی نمی باشد. این تغییرات به علل متفاوتی اعمال می شوند. از جمله ضرورت های تغییر تکافل می توان به : ۱- اقتضائات زمان ۲- به روز رسانی علوم ۳- رفع نقایص ۴- طراحی جدید متناسب با سلیقه ها ۵- قابلیت رقابت ۶- برطرف سازی اصول بیمه رایج و ... اشاره کرد . اما بر فرض پذیرش ضرورت ایجاد تغییر، این تغییر به چه شیوه و اصولی انجام خواهد گرفت؟ چه چهارچوب و الگوریتمی برای ایجاد تغییر ارائه می شود تا به کمک آن بتوان با توجه به ضروریات، تغییرات لازم را در ساختار تکافل ایجاد نماییم. فرآیندی که راهنمایی باشد برای هر بازاندیشی در ساختار تکافل به طوری که الگوهای جدید، در عین رفع مشکلات قبلی، حائز نوآوری باشند. این الگوریتم دربرگیرنده انواعی از تغییرات پیشنهادی است که می تواند منبعی برای پژوهش محققان باشد. برای نمونه در یک تغییر با بازنگری در ماهیت خروجی به جای "جبران ضرر" از "رفع ریسک های ناشی از ضرر" بهره گیری شد. این تغییر باعث ایجاد الگوهای جدید پرداخت مانند: قرض، مشارکت و ... به جای پرداخت بلاعوض شد . همچنین با گرفتن بازخورد از الگوهای جدید تکافل، به بیان مزیت های ایجاد شده پرداخته شد. مزیت هایی که ضمن رفع مشکلات بیمه غربی، حکایت از امکان برتری بیمه های اسلامی در سطحی جهان شمول را دارد.

واژگان کلیدی: تکافل، الگوریتم تغییرات، نمونه قرارداد تکافل، الگوهای جدید تکافل

مقدمه

امروزه نقش کلید صنعت بیمه بر کسی پوشیده نیست. اما براساس نظر برخی اهل تسنن، عملیات بیمه‌ای رایج، نوعی معامله تواتری به صورت خرید و فروش می‌باشد که با قوانین و الزامات شریعت اسلامی به دلیل دارا بودن سه ویژگی مطابقت ندارند:

۱. غرر (عدم اطمینان و احتمالی بودن: بیمه گذار از ارزش و زمان جبران اطلاع ندارد) (تقی پور: ۱۳۸۵: ۸۷)
۲. قمار (یعنی اگر حادثه رخ داد، هزینه دریافت می‌شود وگرنه پرداخت برای بیمه گر می‌شود)
۳. ربا (بهره: بیمه گر، پولی بیش از پرداختی بیمه گذار به او پرداخت می‌نماید) (مطهری، ۱۳۶۴: ۳۰۶)

قشر فرهیخته مسلمان با نگاه فراتری که راجع به نظام بیمه اسلامی پیدا نمودند و همچنین احساس نیاز مبرم به داشتن پوششهای بیمه‌ای، اقدام تحقیق‌های گسترده‌ای در زمینه بیمه نمودند و براساس بررسی‌های آنان "بیمه" در اسلام میبایست بر پایه تقابل و همکاری متقابل باشد و طبق این اصل، نظام بیمه اسلامی شامل مسئولیت مشترک، غرامت مشترک، منافع مشترک، وحدت و... می‌باشد. این نوع بیمه از لحاظ فقهی نیز مورد تایید می‌باشد.

امروزه ۶۳ شرکت بیمه تکافل و هشت شرکت بیمه تکافل انکابی در جهان اسلامی فعالیت می‌نمایند. ۳۱ شرکت تکافل در کشورهای عربی و ۱۶ شرکت تکافل در کشورهای مسلمان غیر عرب و ۱۶ شرکت تکافل در کشورهای غیر مسلمان که جمعیت مسلمان ندارند. (jaffer, 2007, p.4-12) گفتنی است که در ایران و بسیاری از کشورهای اسلامی با توجه به پذیرفته شدن بیمه مرسوم به روش اسلامی و بهره‌گیری از دستورات دین مبین اسلام از اشکالات وارد به بیمه رایج در ممالک غیر اسلامی مبری بوده و تا حال نیازی به تاسیس شرکتهای بیمه تکافل نبوده است.

از طرفی دیگر صنعت تکافل به مفهوم امروزی به عنوان جایگزینی برای صنعت بیمه در جوامع اسلامی و چه بسا در تمام دنیا، صنعتی نوپاست. لازمه تمام صنایع نوپا، ابتکار و رفع دائمی نواقص خود برای ماندن در چرخه رقابت می‌باشد. از جهتی دیگر تغییر مداوم زمانه و مقتضیات آن کار را برای محققین این عرصه بسی دشوار ساخته است. همچنین کند شدن سرعت رشد صنعت تکافل خود نشان از لزوم تغییر و یا ارائه مدل‌های جدیدی از بیمه‌ی اسلامی برای مورد قبول بودن هرچه بیشتر آن است.

از اینرو سوال اساسی در این تحقیق چگونگی طراحی و پیشنهاد فرآیندی ساختارمند به منظور ایجاد چهارچوبی برای اعمال هرگونه تغییر در ساختار تکافل می‌باشد.

ادبیات تحقیق

تعریف تکافل

تکافل کلمه‌ای است مأخوذ از فعل عربی "کفال" به معنای رسیدگی کردن (برآورده کردن نیاز یک شخص) می‌باشد. در بعضی از منابع این واژه را ضمانت طرفینی یا مسئولیت مشترک نیز معنا کرده‌اند. (Salahuddin, 2006, P512). در

کتاب المنجد واژه تکافل به معنای «ضمانت متقابل» آمده است. (معلوف، ۱۳۸۰، ج ۲، ص ۹۸۶) بیمه تکافل در واقع جبران خسارت‌های ناشی از حوادث و تکمیل نظام بانکی بدون بهره می‌باشد. این نوع بیمه با بیمه‌های مرسوم (بیمه‌های بازرگانی رایج) از نظر جبران زیانهای مالی مشابهت زیادی دارد. تکافل نهادی مالی-اخلاقی و مبتنی بر اصل قرآنی تعاون و به معنی "کمک متقابل و میان گروهی" است و هر عضوی در حمایت از نیازمندان داخل گروه سهم دارد. این نوع بیمه شبیه به "بیمه تعاونی" است. (Billah, 2003, p.10)

در حقیقت مفهوم اصلی "تکافل" پرداخت حق بیمه بر مبنای تبرع (همکاری یا هدیه) می‌باشد. قصد و نیت برای پرداخت اعانه (پرداخت بصورت هدیه) نو.

مهمترین جنبه‌های عملیات تکافل به شرح ذیل است:

۱. شرکت پذیرنده ریسک صنعت است.
۲. شرکت به عنوان مدیر وام و ناظر بر عملیات تکافل محسوب می‌شود.
۳. تمامی امکانات پرداخت شده توسط اعضاء در صندوق تکافل موسوم به "وقف" ذخیره می‌شود.
۴. تمامی پرداختها حاصل از منافع تکافل از محل صندوق وقف تامین می‌شود.
۵. در همان زمانی که پولی دارد صندوق تکافل می‌گردد به سرمایه‌گذاری مورد قبول شریعت اسلام تخصص می‌یابد.
۶. اگر از محل صندوق وقت تکافل، سود و یا منفعتی عاید شد، بین اعضاء صندوق تقسیم خواهد شد.

بررسی ماهیت فقهی بیمه و تکافل

ماهیت بیمه: قرارداد بیمه یک نوع قرارداد خرید و فروش است لذا طبق قوانین شریعت اسلام می‌بایست شرایط قرارداد خرید و فروش را داشته باشد. یکی از شرایط این نوع قراردادها مشخص بودن موضوع مورد معامله است. یعنی هم خریدار و هم فروشنده می‌بایست از مبلغ معامله در زمان معامله آگاه باشند.

ماهیت تکافل: مفهوم اصلی "تکافل" پرداخت حق بیمه بر مبنای تبرع (همکاری یا هدیه) می‌باشد. قصد و نیت برای پرداخت اعانه (پرداخت بصورت هدیه) نوع یا ماهیت قرارداد را عوض می‌کند زیرا قرارداد دیگر ماهیت خرید و فروش نداشته بلکه یک نوع قرارداد اعانه یا مشارکت می‌باشد.

اشکالات فقهی وارد شده بر بیمه رایج: بعضی از علما سه ایراد غرر، ربا، قمار را به بیمه رایج وارد می‌آورند.

چگونگی غرر: در باب غرر اینگونه بیان می‌شود که چون هم اتفاق افتادن حادثه احتمالی است و میزان خسارت هم از قبل مشخص نیست پس غرر است.

اما در مورد قمار: بیمه گر می‌گوید اگر خسارت رخ داد انقدر برای تو و اگر رخ نداد آنقدر تو برای من ربا: ربا یعنی فرد بیمه گذار پولی را می‌دهد و با اختلاف زمانی بعد آن چند برابر آن را می‌گیرد که ربا است.

تایید تکافل در بینش اسلامی:

از طرفی دیگر ماهیت قرارداد تکافل طوری است که با توجه به اسناد و احادیث ماسبق، ما این اصل را درک می‌نماییم که این قرارداد مورد تایید اسلام و در راستای عدالت است، که به تعدادی از آنها اشاره می‌شود:

الف- حدیث تاکید بر تعاون

امام علی علیه السلام:

طَلَبُ التَّعَاوُنِ عَلَى إِقَامَةِ الْحَقِّ دِيَانَةٌ وَأَمَانَةٌ

درخواست همکاری برای برپا کردن حق ، نشانه دیانت و امانت [اداری] است
عیون الحکم والمواعظ ، ح ۵۵۶۳.

ب- حدیث پیمان « حلف الفضول »

قبل از بعثت رسول اکرم -صلوات الله علیه و آله- پیمانی به نام « حلف الفضول » در میان جوانان و جوان مردان قریش در شهر مکه بسته شد که پیمانی اخلاقی بود و در آن تعهد شده بود که اگر حقوق افراد فقیر مکه، ضایع شود آن را از زاید اموال اغنیاء بستانند و آنها را در حمایت اقتصادی و نظامی خود قرار دهند. پیامبر اسلام نیز که در این پیمان شرکت داشتند، بعدها با افتخار از آن یاد میکردند و چنین میفرمودند: «درسرای عبدالله بن جدعان، شاهد پیمانی بودم که از گران بهاترین اموال (شتر سرخ مو) برای من محبوب تر بود و دوست می دارم که در اسلام نیز به چنان پیمانی دعوت شوم» (خامنه ای، ۱۳۵۹ ، ص ۵۵).

ج- مطابقت ذاتی با فرهنگ اسلامی:

وجود مفاهیمی چون تعاون ، مشارکت دوطرفه، تبرع، تقسیم سود میان مشارکت کنندگان و...، در مکانیسم بیمه های تکافل، مفاهیمی هستند که در فرهنگ اسلامی جایگاه والایی دارند. بنابراین صنعت تکافل علاوه بر اینکه موضوعی اقتصادی است، به لحاظ فرهنگی، قرابت بیشتری با فرهنگ اسلامی، ایرانی دارد (سراج زاده، ۱۳۸۸، ص ۵۸)

روند تکافل

ریشه های تکافل (گذشته تکافل)

مفهوم تکافل در زمان پیامبر اکرم نیز وجود داشته است . مسلمانان صدر اسلام در نظام عاقله مشارکت داشتند. هدف از این مشارکت کمک به اشخاصی بود که می بایست دیه (پول خون) می پرداختند. طبق رسم عربهای جاهلی ، قاتل یا قبیله یا خانواده او مجبور بودند به خانواده مقتول دیه بپردازند تا زیان آنها جبران شود. این رسم جایگزین خون خواهی یا انتقامجویی شده بود. بعد از ظهور اسلام ، نظام دیه ، به سبب منافع آن ، تأیید و حفظ شد. با ورود پیامبر اکرم به مدینه ، میان مهاجران و انصار نظام عاقله شکل گرفت . از طریق این پیمان تمام مسلمانان مدینه ، بدون توجه به قبیله شان ، عضو یک جامعه شدند و صندوقی به نام «کنز» ایجاد شد که اعضا سالانه در آن مبلغی می ریختند. این وجوه به عضوی که برای پرداخت دیه مشکل داشت ، کمک می کرد. نظام «آرش » نیز برای جبران آسیب بدنی بود. (Norazah, 2002)

یک نظریه پذیرفته شده عمومی می گوید که بیمه اسلامی اولین بار در اوایل قرن دوم عصر اسلام بوجود آمد. این امر درست زمانی مطرح شد که عرب های مسلمان رابطه تجاری خود را با هند، مالایا، مجمع الجزایر و سایر کشورهای آسیایی گسترش داده بودند. تجار بدلیل مسافرتها طولانی، در نتیجه حوادث ناگوار و دزدی در راه، اغلب با خسارتهای سنگینی مواجه میشدند. بر مبنای اصل اسلامی "همکاریهای دو جانبه و تعاونی همگی" تجار گرد هم جمع شده و قبل از سفرهای دراز مدتشان ، صندوقی را تشکیل می دادند. هدف از ایجاد این صندوق ، جبران خسارات افرادی از گروه بود که در نتیجه وقایع ناگوار دچار خسارت می شدند. اروپائیان پس از قرنهای این روش را استقبال نموده و نام آنرا " بیمه دریایی " نهادند . (قیصریان، ۱۳۹۲)

شکل گیری تکافل (تکافل در ابتدا)

سلطنت عثمانی در حدود ۱۲۵۵ / ۱۸۳۹ ، مصر در ۱۲۶۱ / ۱۸۴۵ و سپس سوریه ، به پیروی از مصر، بیمه مرسوم را پذیرفتند. در ۱۳۲۱ / ۱۹۰۳ ، شیخ محمد عبده ، از علمای اصلاح طلب مصر، اعلام کرد که قرارداد بیمه عمر، شرعی نیست .

گفتنی است که وجود نظام «خانواده گسترده» در جهان اسلام و رواج کمک اجتماعی متقابل باعث شد که به حمایت بیمه ای نیاز مبرم وجود نداشته باشد. در دهه های اخیر بر «حمایت متقابل»، به عنوان شکل پذیرفتنی بیمه، و تحریم بیمه مرسوم، بویژه در نخستین اجلاس بین المللی اقتصاد اسلامی در مکه (۱۳۴۵ ش / ۱۹۷۶)، تأکید شد و بیمه تکافل، به عنوان بیمه ای که در اسلام پذیرفتنی است، مطرح گردید. (Bhatty, 1999)

اولین شرکت تکافلی در سال ۱۹۷۹ در سودان شروع به فعالیت نمود. اما مالزی، اولین کشوری بود که در سال ۱۹۸۴ قانون تکافل را تصویب کرد و اولین شرکت تکافلی خود را نیز در همان سال تأسیس کرد. قانون تکافل مالزی، تکافل را به عنوان طرحی بر پایه برادری، اتحاد و کمک مالی متقابل مشارکت کنندگان به هنگام نیاز که در آن مشارکت کنندگان نسبت به این امر توافق دارند، تعریف می کند. (رامین رشیدی، ۱۳۹۰، ص ۴۴-۴۵) دومین شرکت در همان سال در عربستان سعودی تأسیس گردید. (Abouzaid, 2007) سپس در سال ۱۹۸۵ انجمن فقه اسلامی جده، سیستم "تکافل" را به عنوان یک جایگزین ماندگار برای بیمه به تصویب رساند.

تکافل در دنیای امروزی (تکافل در حال)

تا سال ۲۰۰۲، حداقل ۶۳ شرکت تکافل و هشت شرکت تکافل اتکایی در جهان اسلام فعالیت می کردند؛ این آمار به ۳۱ شرکت تکافل در کشورهای عربی، ۱۶ شرکت تکافل در کشورهای مسلمان غیرعرب و ۱۶ شرکت تکافل در کشورهای غیرمسلمانی که جمعیت مسلمان دارند مربوط می شود. (Maysami & Kown, 2002)

در حال حاضر بیش از ۱۹۵ شرکت تکافل در بازار بیمه فعالیت می کنند که کشورهای عضو سازمان همکاری خلیج فارس بیشترین سهم از این شرکت ها (۷۷ شرکت) را به خود اختصاص داده اند. پیش بینی های صورت گرفته توسط گروه «ارنست یانگ» نشان می دهد که در صورت ادامه روند فعلی در صنعت بیمه اسلامی، ارزش مشارکت در بازار تکافل در پایان سال ۲۰۱۲ به بیش از ۱۲ میلیارد دلار خواهد رسید. به رغم وجود شرکت های تکافلی متنوع در کشورهای حوزه خلیج فارس، میزان کل مشارکت این کشورها تنها ۶۳ میلیون دلار به ازای هر شرکت بوده است؛ در حالی که این رقم برای شرکت های تکافل مالزی بیش از ۱۱۵ میلیون دلار برای هر کدام از ۱۴ شرکتی است که در این کشور به ثبت رسیده است. رشد ارزش اقتصادی بازار تکافل در جهان بیش از ۲۰ درصد می باشد که در مقایسه با نرخ رشد بیمه های سنتی (۲/۵ درصد) رشد بسیار بالایی محسوب می شود. پیش بینی می شود میزان حقوق بیمه پرداختی تکافل در جهان به ۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ برسد. (باسخا، ۱۳۹۱) در میان کشورهای اسلامی، مراکش تنها کشور مسلمان عربی است که تا کنون هیچ نوع بیمه اسلامی را عرضه نکرده است.

آینده تکافل

یکی از مهم ترین عوامل موثر بر رشد و توسعه تکافل، رشد مداوم مباحث مربوط به مالیه اسلامی و اجزای مختلف آن است. موسسه «ارنست یانگ» ارزش کل منابع در صنایع مالی اسلامی را بالغ بر ۵۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۰ اعلام کرده که این رقم در مقایسه با سال ۲۰۰۸ بیش از ۱۳ درصد رشد نشان می دهد.

اگرچه آمارها نشان می دهد که از میزان رشد شرکت های تکافل در کشورهای پیشرو این صنعت تا حدودی کاسته شده است، اما اهمیت یافتن تکافل در بازارهای نوظهور و بالقوه ای مانند ترکیه، اندونزی و بنگلادش تا حدودی وضعیت جهانی این صنعت را بهبود داده است. به عنوان مثال رشد مشارکت بیمه های اسلامی در عربستان در سال ۲۰۱۰ به ۱۲ درصد کاهش یافته است در حالی که این نرخ برای عربستان در طول سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ بیش از ۳۸ درصد بوده است. این

وضعیت در مالزی نیز صادق بوده و این کشور که نرخ رشد ۲۹ درصد را در سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ تجربه کرده، در سال ۲۰۱۰ اندکی کاهش را در این صنعت شاهد بوده و نرخ رشد آن به ۲۴ درصد رسیده است.

پیش بینی ها نشان می دهد که در آینده، کشورهای اسلامی شرق آسیا جایگزین عربستانی خواهند شد که در حال حاضر بیشترین مشارکت در این صنعت را به خود اختصاص داده است؛ چراکه کشورهای شرق آسیا نرخ های رشد بسیار بالایی را در سال های اخیر داشته اند؛ به عنوان نمونه رشد صنعت تکافل در کشور بروئی در سال ۲۰۱۰ بیش از ۳۹۳ درصد بوده است. (همان)

مقایسه تکافل با بیمه رایج

۱. ماهیت کسب و کار: در ماهیت کسب و کار بیمه های رایج مبتنی بر انگیزه ی کسب سود هستند و به سهامداران و مالکان این شرکت ها کمک می کند تا بازده خود را به حداکثر برسانند، اما تکافل مبتنی بر انگیزه ی حمایت و تامین رفاه اجتماعی تکافل شونده و خانواده اوست.

۲. ماهیت قرارداد: در ماهیت قرارداد نیز بیمه های بازرگانی رایج مشتریان همان خریداران بیمه نامه ها هستند که به شرکت بیمه برای پوشش مخاطره های احتمالی خود خانواده و غیره حق بیمه پرداخت می کند. در حقیقت یک قرارداد بیع است که بیمه گر در برابر پوشش ریسک بیمه گزار از او پول دریافت می کند، اما تکافل یک قرارداد میان تمام تکافل شونده گان برای تقسیم مخاطرات خود است. (تعاون در مقابل بیع)

۳. مشروعیت، منبع قانون و تمایز فقهی: بیمه در نتیجه تجارب کسب و کار، تفکرات بشری، ادبیات قضایی، پایگا هها و فرهنگ آن کشور است. اما تکافل مبتنی بر وحی الهی (قرآن و سنت) و نظرات و فتاوی شرعی علما و کمیته های فقهی موجود در این شرکت هاست.

۴. اصل تعاون: در بیمه منافع بیمه گزار و بیمه گر با هم یکی نیست و تعاون واقعی وجود ندارد. اما در تکافل اعضا، هم بیمه گزارند و هم بیمه گر؛ در کلیه خسار تنها شریک می شوند و در انتقال مخاطره نیز مشارکت دارند. (میرجلیلی، ۱۳۸۰، ص ۹۲)

۵. شفافیت و افشاء: در شرکتهای بیمه رایج، افشاء و شفافیت وجود ندارد (به جعبه سیاه تشبیه شده اند). اما شرکت تکافل، اطلاعات را به صورت شفاف در اختیار تکافل شونده گان قرار می دهد و فعالیت ها و عملیاتش شفاف تر از شرکت های بیمه رایج است. (Billah.2003:18-21)

۶. نحوه به کارگیری منابع حاصل در بیمه: موضوع مهم دیگری که در تکافل تاکید بالایی بر آن می شود، نحوه به کارگیری منابع حاصل از تشکیل شرکت تکافل می باشد. دارایی های تکافل باید در مسیر کسب و کارهای مشروع به کار گرفته شود. (همان)

۷. التزامات و منافع: بیمه گزاران در صورت بروز خطر، کل پولی را که در بیمه نامه آمده است، می گیرند. اما در صورت رخ ندادن، نمیتوانند ادعا داشته باشند. تکافل شونده میتواند در صورت بروز خطر، کل مقدار در تعهد تکافل کننده (که از صندوق مخاطره پرداخت می شود)، کل موجودی حساب مشارکت کننده و سهم خود از سود کسب شده را تا آن زمان از شرکت بگیرد. اما اگر تا زمان سررسید صبر کرد و خطر پوشش داده، رخ نداد، فقط می تواند موجودی حساب مشارکت کننده و سهم خود را از سود تا آن زمان، درخواست کند. (همان)

۸. ارزش باخرید: اگر بیمه گزار بخواهد قبل از سررسید، از بیمه خارج شود، شرکت بیمه به او مقداری پول - که از مجموع پرداختی های او به بیمه گر کمتر است- پرداخت خواهد کرد. اما در تکافل اگر کسی بخواهد خارج شود تمام موجودی حساب شخصی او (حساب مشارکت کننده) به علاوه سهمش از کل سود تا آن موقع، به او بازپرداخت می شود و متصدی تکافل فقط مقدار ناچیزی بابت راه اندازی شرکت و مدیریت وجوه از او کسر می کند.
۹. مدیریت منافع: بین منافع بیمه گر و بیمه گزار تعارض وجود دارد. بین منافع بیمه گر و بیمه گزار تعارض وجود ندارد.
۱۰. حق رأی و حق شرکت در مجمع عمومی: در بیشتر موارد این قبیل تسهیلات برای شرکت کنندگان در برنامه های بیمه های رایج وجود ندارد. اما در تکافل، اعضاء، حق رأی و حق شرکت در مجمع عمومی را برای انتخاب هیئت مدیره و نیز ملاحظه حساب های سالیانه و ترازنامه دارند. (Obeidollah, 2005)
۱۱. تکافل سود محورتر است: گرچه شاید در نگاه اول بیمه رایج سود محور باشد اما شاید بهتر باشد بگوییم: بیمه رایج تلاش بیشتری در راستای ایجاد سود برای مدیران بیمه دارد در حالی که تکافل تلاش بیشتری در راستای ایجاد سود جمعی دارد.
- علت اصلی این قضیه این است که بیمه یک نهاد تخصصی برای سرمایه گذاری نیست و یا اگر باشد، در ردیفی پایین تر از فعالان اقتصادی قرار می گیرد. به طور خلاصه در صنعت بیمه، پول ها با رشد کمتری زیاد می شوند نسبت به پول هایی که در اختیار فعالان اقتصادی است. فلذا چون در تکافل پول بیشتری در دست فعالان اقتصادی گردش دارد، سود بیشتری و یا به تعبیر دیگر با سرعت رشد بیشتری را خواهیم داشت.
۱۲. رفع اصل عدم اطمینان: در بیمه رایج هم مشتری به بیمه و هم بیمه به مشتری در اکثر حالات مظنون است. اما وقتی که شرکت بیمه، نه به عنوان صاحب شرکت بلکه عاملی باشد، اطمینان مشتریان افزایش خواهد یافت. از طرفی دیگر به طور معمول انسان ها وقتی در جایی سرمایه گذاری می کنند کمتر به فکر فریب آن می افتند و یا خواست مبتنی بر شکست آن را دارند و بیشتر امید و آرزوی مبتنی بر موفقیت آن را دارند فلذا اطمینان شرکت نیز به افراد بیشتر شده و کمتر به آنها دید بد خواهد داشت.
۱۳. تعاون و همکاری در جلوگیری از ضرر: عموماً بین فعالان اقتصادی در یک عرصه ارتباطی تنگاتنگ وجود دارد. وقتی ضرر های شدید و خسارت های عمده بر فرد مقابل به معنای کم شدن ارزش صندوق مشترک باشد، فلذا فعالان اقتصادی همدیگر را از این ورطه های خطرناک آگاه و یکدیگر را هشیار خواهند کرد.
۱۴. جهان شمول: بیمه در بسیاری از کشورهای اسلامی حرام است. اما تکافل یک قرارداد عام و مورد پذیرش تمام دنیا اعم از مسلمین می باشد.

انواع تکافل

تکافل به دو دسته: تکافل عمومی و تکافل خانواده تقسیم می شود.

- تکافل خانواده، به فراهم ساختن مصونیت و امنیت برای افراد، مجموعه ای از افراد و خانواده های آنها در ارتباط با زندگی شان گفته می شود. (Ashraf, 2006, P1)
- تکافل عمومی به ارائه دادن برنامه و طرح برای حمایت اعضا در برابر حوادث فردی و ضرر و زبانی که به اموال و دارایی های فرد وارد می شود اطلاق می گردد. (Mahmood, 1991, P289)

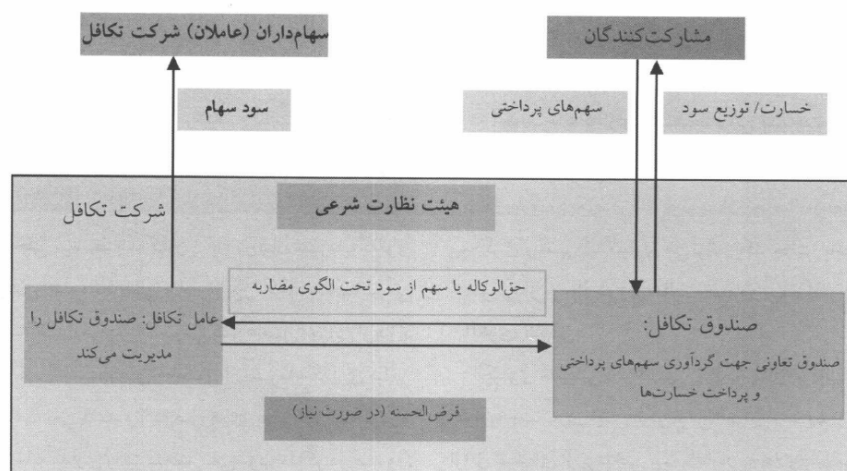

الگوهای تکافل

در تکافل از الگوهای و قراردادهای متفاوتی استفاده می شود. امروزه، مشهورترین الگوهای تکافل، الگوی عاملیت (وکالت)، الگوی تقسیم سود (مضاربه)، الگوی مختلط (وکالت-مضاربه)، الگوی اعطا (وقف) و .... هستند.

الگوی کلی تکافل به شرح ذیل می باشد:

شکل شماره یک - الگوی کلی تکافل

اما در تشریح الگوهای مختلف حالات مختلفی وجود دارند، که به مختصر شرح می دهیم:

الگوی وکالت

تحت الگوی وکالت، شرکت های تکافل به عنوان عامل اجرایی محض برای مشارکت کنندگان - یعنی بیمه گذاران - عمل می کنند. الگوی وکالت شبیه صندوق تعاونی است که در آن عامل اجرایی یک حق العمل از قبل توافق شده - معمولاً یک نسبت ثابت از سهم مشارکت پرداختی توسط بیمه گذاران - را در قبال سرمایه گذاری کردن وجوه تکافل و اداره امور تکافل به نمایندگی از بیمه گذاران دریافت می نماید. (گزارش موردی، بیمه اسلامی) عامل اجرایی از مازاد بیمه گری و سودهای حاصل از سرمایه گذاری مبلغی را دریافت نمی نماید. البته زیان های مربوط به بیمه گری و سرمایه گذاری نیز به او مربوط نمی شود. اما اگر در صندوق تکافل یک کسری به وجود بیاید، عامل تکافل موظف است یک وام بدون بهره (قرض الحسنه) را به صندوق تکافل بدهد تا وقتی صندوق با مازاد مواجه شد، بازپرداخت کند. در این شرایط سود عامل در زمانی محقق می شود که حق العمل های دریافتی آن از هزینه عملیاتی آن کمتر شود. به همین دلیل ممکن است عامل به منظور حداکثر کردن حق العمل های دریافتی اش، بدون در نظر گرفتن ریسک بدنبال حداکثر کردن سهم مشارکت باشد. برای رفع این مشکل دو راهکار وجود دارد:

- اولاً، خود لزوم پرداخت وام در زمان کسری
- ثانیاً، پرداخت پاداش به عامل به منظور ارزیابی صحیح ریسک

الگوی مضاربه:

در حقیقت این الگو، یک الگوی تقسیم سود است. برخلاف الگوی وکالت، عامل اجرایی یک نسبت از قبل توافق شده از مزادهای حاصل از صندوق بیمه گذاران و سودهای به دست آمده از فعالیت سرمایه گذاری را دریافت می نماید. مانند الگوی وکالت، عامل اجرایی باید در صورت کسری یک وام بدون بهره را به صندوق پرداخت نماید. (گزارش موردی، بیمه اسلامی) در این الگو زمانی عامل می تواند به سود برسد که هزینه ی عملیاتی آن کمتر از مجموع دو مقدار سهم عامل در مزاد حاصل از فعالیت بیمه گری و سهم از درآمد سرمایه گذاری باشد. بنابراین مدیریت کارای وجوه و ارزیابی مناسب ریسک به نفع عامل خواهد بود. اما درآمد پرنوسان بیمه گری و سرمایه گذاری به خصوص در شروع فعالیت صندوق از دغدغه های اصلی عامل می باشد.

انواع الگوی مضاربه به شرح ذیل می باشند:

در حال حاضر دو الگوی مضاربه در شرکتهای تکافل به کار گرفته می شود: مضاربه محض و مضاربه تعدیل شده.

←← الگوی مضاربه محض

در الگوی مضاربه محض، شرکت تکافل و بیمه شونده تنها در درآمد سرمایه گذاری مستقیم سهامند و بیمه شونده حق دارد صددرصد مزاد حق بیمه پرداخت شده را دریافت کند. قبل از توزیع درآمد حاصل از سرمایه گذاری، مخارج عملیات کسر نمی گردد.

این الگو برای تکافل خانواده انتخاب شده است، زیرا بیمه زندگی مختص بیمه شوندگان، و وجوه آن متعلق به آنان است.

←← الگوی مضاربه تعدیل شده

در الگوی مضاربه تعدیل شده، سود حاصل برای سرمایه گذاری مجدد کنار گذاشته می شود.

شرکت تکافل در مزاد وجوه تکافل با بیمه شونده سهام است، مخارج عملیاتی را کسر می کند و دیگری در توزیع مزاد حق بیمه مقدم نیست.

در این الگو شرکت تکافل و بیمه شونده در درآمد سرمایه گذاری و مزاد حق بیمه سهامند. مخارج عملیات قبل از توزیع مزاد کسر می گردد.

(اختر ، ۲۰۰۹)

الگوی تلفیقی

الگوی تلفیقی ترکیبی از الگوی مضاربه و وکالت است. در این الگو عامل اجرایی، سهم از قبل توافق شده ای از پرداختی بیمه گذاران به علاوه سهمی از سود به دست آمده از فعالیت های سرمایه گذاری را دریافت می نماید. از مزیت های این الگو می توان به دو نکته ذیل اشاره کرد:

- مضاربه در سرمایه گذاری به کاهش مشکلات بین عامل و سرمایه گذار می شود (مشکل عاملیت)
- وکالت به عامل اجازه می دهد هزینه های اداری را پوشش دهد

الگوی وقف - وکالت

در این الگو عامل با ارائه یک هبه اولیه، یک صندوق وقف تشکیل می دهد. بیمه گذاران پرداخت هایی (سهم مشارکت) را به بخش تبرع صندوق انجام می دهند. عامل اجرایی بابت انجام امور بیمه گری، یک حق العمل ثابت (حق الوکاله) را دریافت می کند. از آن صندوق خسارت ها پرداخت می شوند و در نهایت در صورت مزاد، این مزاد یا برای پرداخت های

تمام علوم نیازمند تغییر و تحول و به روز رسانی می باشند. با توجه به نیازهای بشر در راستای به روز رسانی و پذیرش اصل مقتضیات زمان در اسلام و امضایی بودن اصل قراردادها، تکافل نیز نیاز به امروزی شدن دارد.

✓ عدم رفع جدی مخاطرات اخلاقی

یکی از چالش های اساسی مطرح در حوزه تکافل، چالش های اخلاقی در این حوزه است. به طور مثال هنوز سیستم مناسبی برای جلوگیری از فریب های ساختگی مشتریان که به کمک صحنه سازی زیان های ساختگی انجام می شود، وجود ندارد.

در شرایطی که دو طرف با یکدیگر ارتباط اقتصادی برقرار می سازند، همواره اطلاعات نقش مهمی را ایفا می کند. وجود رفتار نامشهود، می تواند باعث شود، یکی از دو طرف، رفتارهایی را انجام دهد که به نفع طرف دیگر نیست. در این حالت، که مخاطرات اخلاقی شکل می گیرد، بازار دچار شکست می شود. شرکت های بیمه، که همواره نمی توانند یک رفتار مراقبتی بر بیمه گذاران داشته باشند همواره با این مخاطره دست و پنجه نرم می کنند.

از مخاطرات اخلاقی تعاریف مختلفی دارد؛ برخی آن را به وضعیتی اطلاق کرده اند، که یک طرف بازار نمی تواند رفتار طرف دیگر بازار را مشاهده کند و گاهی به رفتارهای نامشهود بازگشت می کند (varian, 1990, 589).

برخی دیگر مخاطرات اخلاقی را چنین تعریف نموده اند: مخاطرات اخلاقی نام دیگری برای رفتار نامشهود است؛ زیرا در این حالت، فردی یا طرفی که آگاه است، رفتار غلطی را در پیش می گیرد که به ضرر طرف مقابل است. (Katz, 1994, P593)

تعریف دیگری نیز مخاطرات اخلاقی را چنین بیان می کند: وقتی مخاطرات اخلاقی پدیدار می شود، که افراد در شرایط وجود اطلاعات خصوصی عملی را پیش می گیرند که بطور نادرستی احتمال نتایج و حاصل نامطلوب را افزایش می دهد. (Mc Taggat, 1992, P440)

همواره مشتریان سودجویی یافت می شوند که با صحنه سازی و یا شبیه سازی زیان های ساختگی، قصد گرفت سودهای کلانی را از بیمه دارند. در بحث تفاوت های بیمه رایج و تکافل به این بحث اشاره هایی شده است. در آن قسمت توضیح داده شد که چگونه احتمال فریب کاری در تکافل نسبت به بیمه رایج کاهش می یابد. اما آیا باز هم می توان گفت که این مورد رخ نخواهد داد؟ یا بفرض احتمال رخ داد آن بسیار کم خواهد شد؟

نظر نگارنده بر این است که با توجه به تمام تمهیدات و نقاط مثبت تکافل نسبت به بیمه رایج، باز هم احتمال فریب دادن صندوق تکافل از بین نرفته است. علت اصلی این امر این است که سود صندوق های تکافل در عین اینکه یک نقطه ی مثبت تکافل می باشند، لیکن از لحاظ کمی میزان بالایی را شامل نمی شوند و نکته ی اصلی در تکافل نیز این سود نمی باشد و افراد به علت کسب سود در قرارداد تکافل شرکت نکرده اند بلکه علت اصلی همان جلب آرامش ناشی از اطمینان در شرایط خسارت، می باشد.

✓ ایجاد سستی و کهنوت در فرد بیمه شده

از مشکلات دیگر تکافل می توان به این مطلب اشاره کرد که به تبع بیمه ی غربی، در ازای پرداخت حق بیمه، خسارت های ناشی از وقایع را جبران و یا بخشی از آن را پرداخت می نمایند. این در حالی است که برخی از آسیب دیدگان به خصوص در صنعت کار، دارای تجارب ارزشمندی می باشند که در صورت حرکت مجدد و به راه اندازی مجدد سیستم تولیدی و یا دیگر نوع های کارهایشان، ایجاد ارزش افزوده خواهند کرد.

✓ عدم پوشش تمام سلايق و خواست ها

بسیاری از افراد می باشند که در ازای بیمه شدن ، حاضر به پرداخت هزینه های هنگفت نمی باشند . عقیده این دسته از افراد این است که احتمال رخ داد این گونه وقایع بسیار کم است و حاضر نمی باشند برای برخی از احتمالات نادر ، یک هزینه ی سنگینی را پرداخت نمایند .

فلذا نیاز است تا با تغییر در تکافل و اصول و قواعد آن ، سلیقه هایی را که تکافل امروزی آنها را پوشش نمی دهند ، پوشش دهیم . به عبارتی دیگر تکافل باید با ارائه مدل های مختلفی از خود، افراد با سلیقه های مختلف را شامل شود .

✓ امکان ایجاد تنش های مالی جدی در صندوق تکافل به خصوص عدم نقدینگی (امکان ضعیف شدن صندوق ها)

مشکل دیگر نیاز به نقدینگی است که به علت سرمایه گذاری ، نقدینگی کافی برای پرداخت خسارات موجود نمی باشد. به عبارتی دیگر صندوق های تکافل با گذر زمان ضعیف و ضعیف تر می شوند . فلذا نیاز به ایجاد تغییرات اساسی در آنها می باشد. در حقیقت تکافل همواره در جامعه به عنوان دژی مستحکم مطرح بوده است که مشکلات در صورت رخ داد به کمک آن حل شده اند و ضعیف شدن جدی آن خطرات جدی دارد که باعث نیاز به باز بیمه و یا احتمالات نکول بالا مطرح می شود . فلذا باید تدبیری برای آن اندیشید .

موسسه رتبه بندی آمریکایی "ای.ام.بست" با انتشار گزارشی تاکید کرد که چالش اصلی در برابر بیمه گران تکافل، تولید مازاد آنان است. به گزارش سایت تخصصی صنعت بیمه به نقل از ایشا اینشورنس ریویو، در حال حاضر رقابت فشرده ای در بازار بیمه تکافل در خلیج فارس وجود دارد و بیمه گران با تولید مازاد از طریق صندوق های مشارکتی سرمایه های خود را به خطر می اندازند.

✓ ضرورت رفع بینش غربی و پیاده سازی بینش اسلامی در تکافل

یکی دیگر از چالش های اساسی تکافل عدم در نظر گرفتن تفاوت مابین مشتریان است. این در حالی است که در اسلام حمایت از کارهای خالق ارزش افزوده ، از مرتبت خاصی برخوردارند.

می دانیم که بیمه ی اسلامی باید با بیمه ی غربی تفاوت هایی داشته باشد . به طور مثال در بیمه ی رایج پول پرداختی به عنوان یک خروجی برای فعالیت های متفاوت یکسان است . و یا در بعضی از موارد در عین تفاوت در پرداختی ، دیدگاه ها و اصول فکری اسلامی را رعایت نمی کند . ما در ادبیات تحقیق به بررسی انواع مدل های تکافل پرداختیم . به خوبی می توان یافت که این مسئله نیز در تکافل به علت الگوبرداری از بیمه ی رایج سرایت کرده است . به طور مثال در هیچ یک از الگوهای تکافل امروزی ، به ارجحیت و یا تخصیص مالی حداکثری در پرداخت و جبران زیان وارده بر بخش تولید اشاره ای نشده است . فلذا ما می توانیم با طراحی یک الگوریتم مناسب به منظور ایجاد تغییر در خروجی تکافل (جبران خسارت)، نظر اسلام در زمینه ارجحیت و اولویت تولید در حمایت و رفع موانع پیش روی آن برای شروع مجدد را حل و رفع نماییم .

✓ قابلیت رقابت با صنعت بیمه رایج

بدین منظور باید تکافل پویا شده و آمادگی ایجاد تغییرات مناسب را بیابد. متأسفانه ساختار خشک و غیرمنعطف تکافل در سال های پیشین از قدرت رقابت آن کاسته است .

ب. طراحی فرآیند تغییر در تکافل

هر فرآیندی یک ورودی و یک خروجی دارد به طوری که یک تابع عملیاتی با اعمال تغییرات بر روی ورودی، خروجی مطلوب را می سازد. همچنین برای شناخت کیفیت خروجی و مطلوبیت دلخواه آن، همواره یک عملکرد بازخورد از خروجی به ورودی تعریف می شود تا عاملی باشد برای کنترل. اما این فرآیند در تکافل نیز دارای سه قسمت می باشد:

مرحله اول: نیاز سنجی و ضرورت تغییر (ورودی)

مرحله دوم: ارائه خروجی مرحله اول به الگوریتم تغییر (تابع)

۱- اعمال تغییر متناسب با الگوریتم تغییر

۲- دریافت خروجی قسمت اولیه و بررسی خروجی با نیازهای اولیه (بازخورد)

۳- تایید و یا برگشت به قسمت اولیه الگوریتم

مرحله سوم: دریافت خروجی مرحله دوم و اعلام آن به عنوان الگوی جدید (خروجی)

این مراحل به شرح ذیل می باشند:

مرحله اول. نیاز سنجی

در این مرحله ابتدا باید مشخص شود که تغییر متناسب با کدام یک از ضرورت های تغییر انجام می شوند. همچنین، سوالات ممکن و محتمل نیز بایستی مطرح شوند. به طور مثال:

س: چه تناسبی بین نوع فعالیت و جبران خسارت (خروجی بیمه) برقرار است؟ (آیا ساختارهای تکافل نیز به صورتی هست که از فعالیت های تولیدی مورد تایید اسلام بیشتر حمایت کند؟)

پس از آن ما برای جواب به این سوال مطرح شده حرکت خواهیم کرد که جوابهای محتمل، الگوهای جدیدی را معرفی خواهند کرد.

مرحله دوم. پیاده سازی الگوریتم تغییر

در مرحله اول متناسب با نیاز درخواست شده تغییری را از الگوریتم انتخاب و آنرا اعمال می کنیم. به طور مثال در صورتی که نیاز و ضرورت تغییر در سطح کلانی باشد، تغییر ما نیز یک تغییر اصلی خواهد بود.

به طور کلی دو نوع از تغییر را در تکافل می توان تصور کرد، تغییرات اساسی، کلی و اصلی، تغییرات غیر اساسی، جزئی و فردی.

تغییرات اصلی:

تغییرات اساسی تغییراتی هستند که یکی از محورها و عناصر کلیدی خود تکافل را مورد تجدید نظر قرار دهند. اما به طور کلی در فرآیند خود تکافل در چند محور می توان تجدید نظر کرد:

- شیوه ی پرداخت مردم و شرکت ها و نوع قرارداد آنان با صندوق (ورودی صندوق)
- شیوه ی جبران و بازپرداخت صندوق به مردم و شرکت ها و نوع قرارداد آنان (خروجی صندوق)
- شیوه ی قرارداد صندوق با محل های سرمایه گذاری و سوال در زمینه تشکیل اتحاد و یا جدایی
- نحوه ی قرارداد شرکت های سرمایه گذاری با صندوق ها
- کسب اندوخته برای صندوق (ورودی) از راه های مختلف مانند اشتراک با موسسات و نهادی مالی مثل بانک

تغییرات فرعی:

تغییراتی که در محورهای کلیدی خود تکافل نبوده بلکه بیشتر در زمینه و شیوه های اجرایی و پیاده سازی تکافل است. به طور مثال: تجدید نظر در شیوه ی مدیریت و یا میزان سرمایه در شرایط اضطراری و ...
مرحله سوم. ارائه الگوی عملیاتی

در این مرحله با توجه به تایید تغییرات و شکل گیری نظامی واحد، الگویی عملیاتی متناسب با بیمه اسلامی ارائه می گردد.

نمونه علمياتی فرآیند تغییر

➤ نیازسنجی تغییر

با توجه به اعلام برخی از ضرورت های تغییر در بخش فوق، از اطاله کلام در این قسمت می پرهیزیم.

➤ بازنگری و اعمال تغییر در ماهیت پرداخت متناسب با الگوریتم تغییر

در اسلام بحث تکافل عمومی مطرح است که نشان دهنده ی اهمیت این نهاد است. از طرفی دیگر نهادهای بیمه با پرداخت خسارات خود تبدیل به نهادهای ضعیف و بیجان می شوند. بدین منظور در تکافل مورد نظر ما به جای پرداخت خسارات، از قراردادهای دیگری چون مشارکت و قرض استفاده می شود. بدین ترتیب تعهد شرکت در ازای دریافت هزینه های مستمر، از جبران خسارت و یا بخشی از آن (جبران ضرر) به پوشش ریسک و خطر ایجاد شده در قالب قراردادهای جدید انتقال می یابد. بدین ترتیب صندوق خسارات را مانند پرداخت هایی آتی می داند که در آتی بازخواهند گشت. در این الگو تکافل و بیمه تبدیل به دژهای غیرقابل آسیب در یک نظام می شوند که هر روز بر قدرت آنها افزوده می شود.

در این مفهوم ممکن است بیمه متعهد به پرداخت قرض گردد تا فرد آسیب دیده بتواند حیات مجددی بیابد. به عبارتی دیگر در بیمه فرد بیمه شونده حق بیمه را در ازای به دست آوردن آرامش به بیمه گذار می پردازد، اما این تحقق آرامش به حالت های مختلفی ممکن می باشد:

۱- پرداخت کامل یا بخشی از خسارت به صورت هبه

۲- پرداخت بخشی از ضرر و یا کل آن به صورت قرض

۳- پرداخت بخشی از ضرر و یا کل آن به عنوان سرمایه مورد نیاز برای شروع مجدد (مشارکت)

۴- و بسیاری از قراردادهای دیگر

➤ ارائه الگو قرض- تکافل:

در این مدل شرکت تکافل در صورت آسیب فرد بیمه شده، هزینه بازسازی و بازگشت به وضعیت سابق را به او قرض می دهد.

➤ بازخورد (بررسی مزیت های الگو جدید به الگوهای قبلی)

در این مرحله باید ببینیم چه مزیت هایی متناسب با نیازهای اولیه ایجاد شده است.

*** رفع تهدید ایجاد سستی و کهنوت در فرد بیمه شده

یکی از مشکلات اساسی در بحث بیمه، عدم ایجاد روحیه و بستر مناسب برای بازگیری شغل و حرفه ی شخصی و یا جبران خسارات وارده به کلان اقتصاد است. این در حالی است که فرد ورشکسته از تجربه بالا همراه با ترس برخوردار است. در حقیقت اگر جبران خسارت را به مثابه هبه بیمه و صدقه را به مثابه هبه افراد در نظر بگیریم، با بررسی تفاوت ها قرض و هبه (یا صدقه) می توان به بررسی مزیت ها این دو الگو پرداخت. در مقایسه این دو می توانیم به موارد ذیل اشاره کنیم:

۱- در قرض ، مال به دست کسی می‌رسد که به آن نیاز دارد؛ چراکه انسان بی نیاز قرض نمی‌گیرد، برخلاف صدقه که ممکن است به دست انسان بی نیاز بیفتد. امام صادق (ع) در این باره می‌فرماید: "پاداش قرض از این رو از پاداش صدقه بیش تر است که قرض گیرنده جز از روی نیاز قرض نمی‌گیرد، ولی صدقه گیرنده گاهی با این که نیاز ندارد، صدقه می‌گیرد." (کلینی، ج ۴، ص ۴۱۱)

۲- قرض الحسنه را کسی دریافت می کند که در زمان معین، بپردازد و لذا مولّد است یعنی وام گیرنده تلاش می کند با کار بیشتر و تولید بیشتر در زمان معین یا زودتر وام خود را پرداخت نماید و باعث رونق اقتصادی و شکوفایی خلاقیت‌ها و استعدادها می‌شود. اما صدقه گرچه مشکل فرد را آنی حل می کند اما او را به سوی یک زندگانی اتکالی سوق می دهد

۳- چیزی که صدقه داده شد، دوباره به دست صاحبش برنمی‌گردد، ولی در قرض ثروت به قرض دهنده برمی‌گردد و قدرت او تا حدودی حفظ می‌شود .

۴- اولویت قرض بر صدقه و چندبرابر بودن ثواب قرض بر صدقه. در روایتی از امام صادق چنین می‌خوانیم: "بر در بهشت نوشته شده است که پاداش صدقه ده برابر، ولی پاداش قرض دادن، هجده برابر است." (کلینی، ج ۴، ص ۴۱۱)

قرض	صدقه
دریافت از طرف فرد نیازمند	دریافت از طرف نیازمند و غیر نیازمند
مولد و باعث رشد و رونق اقتصادی	وابسته کننده و غیرمولد
بازگشت سرمایه ، قدرت و ثروت	عدم بازگشت سرمایه ، قدرت و ثروت
اولویت و ثواب بالاتر از صدقه	ثواب کمتر از قرض

جدول شماره یک - مقایسه قرض و صدقه

در تمام موارد فوق ما با مزیتی جدید در مدل همراه هستیم .

علاوه بر این ، مدل جدید افراد بیشتر و سلیقه های بیشتری را شامل می شود .

*** پوشش تمام سلايق

از آنجا که مدل قرض-تکافل نوعی فرد را وادار به بازگرداندن مبلغ دریافتی می کند، از قیمت های نازل تری نیز برخوردار است. البت به علت دارا بودن میزان نقدینگی بالای صندوق ها به احتمال قوی میزان سود آنها بالا خواهد بود و این باعث رشد قیمتی آنها خواهد شد. به عبارتی دیگر این مدل از جهاتی با روحیه ریسک گریزی و از جهاتی با روحیه سود طلبی مطابقت دارد.

*** به روز رسانی و ایجاد تغییر علمی به عنوان یک ثمره

به هر حال به روز رسانی و تغییر در تکافل به عنوان یک دستاورد علمی مطرح می باشد و نیاز علم نیز تغییر و تحول

است . امید است با توجه به اینکه این مقاله چهارچوبی برای تغییرات آتی نیز ارائه می دهد بابتی باشد برای محققین نوآور .

*** رفع جدی مشکل فریب

در این نوع بیمه چون بیمه شونده و بیمه کننده در یک اتحاد شغلی قرار می گیرند به صورتی که هزینه یا به صورت قرض الحسنه و یا مشارکت در اختیار فرد قرار می گیرد، فلذا یکی از مشکلات اساسی یعنی احتمال فریب دادن بسیار کم خواهد شد.

*** رفع مشکل تنش های مالی و ضعیف شدن صندوق ها

از آنجا که سرمایه های پرداختی صندوق به تدریج به صندوق باز می گردد، صندوق به دژی محکم تبدیل می شود که کمتر تنش و عاملی باعث سستی و ضعف آن خواهد شد.

*** بازده بالاتر

امروزه و با توجه به اقتصاد روز، بحث سود محوری یکی از اساس های هر صنعتی به شمار می رود. فلذا هر گونه اقدام در جهت رشد و افزایش سود حائز اهمیت می باشد. در مثال های بالا به علت اینکه هم دارایی صندوق بیشتر شده و هم تکافل هزینه ی کمتری را پرداخت می نماید، همواره سرمایه بیشتری برای سرمایه گذاری دارد و همچنین حاشیه اطمینان آن بالاتر است. در این صورت سود حاصل از مدل جدید بیشتر از سابق خواهد بود.

بحث و نتیجه گیری

تکافل، به عنوان بیمه اسلامی هر روز در حال تغییر، دگرگونی و به روزرسانی می باشد. هر تغییری اثر و برآیند خاص خود را خواهد داشت. مهمتر از تغییرات پیشنهاد شده، امکان درک، بررسی و تجزیه و تحلیل این تغییرات می باشد. به کمک فرآیند ایجاد تغییر در تکافل هر تغییری را می توانیم سامان دهی کنیم. همچنین این فرآیند مانند راهنمایی می تواند شامل پیشنهادات فراوانی برای ایجاد تغییر در تکافل باشد که لازمه ی کار پژوهشگران می باشد. ساختار این فرآیند طوری است که می توانیم تغییرات مطلوب را ایجاد نماییم و آثار آنرا بررسی نماییم. همچنین الگوریتم تغییر به مثابه یک الگوی ذهنی منسجم، باعث روشن شدن راه آینده این مسیر می گردد. مهمتر از تغییرات پیشنهادی، نگاهی منسجم به منظور بررسی پیشنهادات می باشد تا بتوان با تمرکز نگاه ها محل ورود و خروج بحث و امکان نتیجه گیری را مشخص نمود.

نتایج حکایت از آن دارد که ارائه مدل های جدید تکافل علاوه بر ایجاد مزیت های جدید می تواند نقص های مدل های سابق را رفع نماید. همچنین امکان ارائه مدل های ترکیبی نیز فراهم می گردد. به طور نمونه مدل قرض- تکافل ضمن حل برخی از چالشها، عامل ایجاد مزیت های جدید من جمله: ایجاد وضعیتی فعال در بیمه شونده، رفع آسیب ها به کلان اقتصاد جامعه و ... می گردد.

منابع

الف) فارسی

۱. تقی پور، مجتبی، ۱۳۸۵ش، بررسی فنون بیمه سرمایه گذاری های مالی و امکان سنجی کاربرد آنها در بازار سرمایه ایران با توجه به موازین فقهی جعفری، تهران: پایان نامه دانشگاه امام صادق (ع).
۲. مطهری، مرتضی، ۱۳۶۴ش، ربا، بانک و بیمه، تهران: صدرا، اول.
۳. معلوف، لویس (۱۳۸۰)، المنجد، ترجمه مصطفی رحیمی اردستانی، تهران: صبا.
۴. خامنه ای، سید محمد (۱۳۵۹)، بیمه در حقوق اسلام، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۵. سراج زاده، محمد جواد (۱۳۸۸)، تحلیل نظری مقایسه ای بیمه متعارف و تکافل، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق (ع)
۶. قیصریان، سیدمنصور. (۱۳۹۲، ۳ بهمن). بررسی انواع بیمه. بازیابی شده در (۱۳۹۳، ۲۵ آبان)، از <http://takaful.loxblog.ir>
۷. رشیدی، رامین، بررسی وضعیت تکافل در کشور مصر، تازه های جهان بیمه، فروردین ۱۳۹۰، شماره ۱۵۴، ص ۴۴-۴۵.
۸. باسحا، مهدی، (۱۳۹۱، ۲۲ آبان) بررسی سازوکار و جایگاه جهانی بیمه های اسلامی (تکافل)، بازیابی شده در (۱۳۹۳، ۲۹ آبان)، از <http://www.donya-e-eqtasad.com/news/522158>
۹. میرجلیلی، سیدحسین (۱۳۸۰)، مجموعه مقالات همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی.
۱۰. رشیدی، رامین، مروری بر تکافل، تازه های جهان بیمه، بهمن ۱۳۹۰، شماره ۱۶۴، از ۱۴ تا ۱۹.
۱۱. محمدی مهر، محمد حسن (۱۳۸۵)، بررسی تطبیقی نظام بیمه و تامین اجتماعی با نظام تکافلی اسلام، پایان نامه، کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه امام صادق (ع).
۱۲. جعفر، سهیل ۱۳۹۲، بیمه اسلامی روندها، فرصت ها و آینده ی تکافل، ترجمه حمیدرضا اسمعیلی گیوی - علیرضا ناصرپور - محبوبه هاشمی، تهران، علم ودانش.
۱۳. توحیدی نیا، ابولقاسم (۱۳۸۷)، تکافل و اهمیت توجه بیشتر به آن در ایران، فصلنامه صنعت بیمه، س ۲۲، ش ۴، ص ۹۱.
۱۴. گزارش موردی، فصل دوم: بیمه اسلامی، بهمن ۱۳۸۷، شماره ۴۱، ص ۲۸.
۱۵. کلینی، اصول کافی، ج ۴، ص ۴۱۱، باب الصدقة علی القرابة، نشر مؤسسه آل البيت.

ب) خارجی

1. Jaffer, s. (2007), Insurance, trends opportunities & the future of takaful, london:Euromony Institution investor PLC.
2. Salahuddin,ahmad (2006), islamic banking, finance & insurance_A Global Overview, Gombak, kualampor.
3. Billah, m. (2003), Islamic insurance (Takaful), Kuala lampur, Malaysia: Ilmieh publisher.
4. Norazah, "Concept of takaful", Geocities. [Online]. Available: <http://www.geocities.com/norazah1/takafuleng.html>. [25 Nov. 2002]

5. Mohammad Ajmal Bhatti, "Takaful- development and success", Getyourmony working, 1 Apr. 1999. [Online]. Available: [http:// www. getyourmonyworking. com](http://www.getyourmonyworking.com). [18 Nov. 2002]; "Insurance & shariah".
6. Abouzaid, C. (2007), "Reinsuring Takaful Or Re-Takaful", S.E.C.P Takaful Conference, Karachi.
7. Maysami, R. & Kown, W. (2002), "An analysis of Islamic takaful insurance: A cooperative insurance mechanism", Journal of insurance regulation, Vol. 18, No. 1, pp. 87-99.
8. Obeidollah, M. (2005), Rating of Islamic Financial Institutions: Some methodological Suggestions, Jaddah, Soudia Arabia: Islamic Economic research Center, King Abdul Aziz University.
9. Ashraf, Mohammad (2006), "Taxation of Takaful. Insurance": www.accountancy.com.Pk/articles.
10. Mahmood, Nik Ramlah (1991), "Takaful: The Islamic System of Mutual Insurance: The Malaysian Experience", Arab Law Quarterly, vol.6, no.3, pp.289-305.
11. Akhtar, v. (2009), "Potential of Takaful in Pakistan: Operational and Transformational Paradigm", Dissertation of P.h.d, Pakistan.
12. Lewis, M. kabir Hassan Abdul Rahim Abdul Wahab, Mervyn K.; Islamic Takaful: Business Models, Sharia concerns and Proposed Solution; Thunderbird international Business Review.n.3; 2007.
13. Varian, H.R, Intermediate Microeconomics: A modern approach 2nded, 1990, w.w.norton & company New York.
14. Katz, and Rosen, mictoEconomic, 1994 & 2nded, Irwin, Illinios.
15. MC taggat, D findlay, Land parkin, Economics, 1992, addison-wesley, http://www.cob.ilstu.edu/katie/working_papers/deductibles_99.doc.